

กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา

ของ มาลา คำจันทร์ ในนวนิยายเรื่อง เจ้าจันทน์ผมหอม

นิราศพระธาตุนิรันดรแขวน

**The Linguistic Strategies in identity Construction of royal lanna lady
in mala khamchan's Chaochunphomhorm,
niratphrathaiinkhwean**

นุชรัตน์ มุงคุณ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Nucharat Mungkun

Khon Kaen University, Thailand

E-mail : nucharat_tu@kkumail.com

บทคัดย่อ

มาลา คำจันทร์ได้ใช้กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ในนวนิยายเรื่องเจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุนิรันดรแขวน ผ่านตัวละครสำคัญหญิง “เจ้าจันทน์” ตามกรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) ของแมชิน (Machin) และเมเยอร์ (Mayr) ผลการวิจัยพบกลวิธีการใช้ภาษา 6 วิธี ได้แก่ 1) การเลือกใช้คำศัพท์ 2) การใช้ทัศนภาวะ 3) การอ้างถึง 4) การใช้อุปลักษณ์ 5) การใช้มูลบท และ 6) การใช้สัทพจน์ ซึ่งแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นหญิงชั้นสูง ในยุคสมัยที่อาณาจักรล้านนาถูกรบงำโดยระบบโครงสร้างทางชนชั้น และการปกครองทางการเมืองจากส่วนกลาง ในสมัยรัชกาลที่ห้า การนำเสนอภาพความเป็นเจ้านางชั้นสูงล้านนาในตอนนั้น จึงถูกประกอบสร้างผ่านกรอบแนวคิดของสยาม หรือประเทศไทย ในบริบทของสังคมชายเป็นใหญ่

คำสำคัญ: กลวิธีการใช้ภาษา; การประกอบสร้างอัตลักษณ์; มาลา คำจันทร์

Abstracts

Mala Khamchan used the linguistic strategies in identity construction of royal Lanna lady in the novel named Chaochunphomhorm, Niratphrathatinkhwean, through the female character, Chaochun. The concept of this research was based on Fairclough's Critical Discourse Analysis as the framework, in addition. From the results revealed that there were 6 linguistic strategies used in the novel including 1)lexical selection 2)modality 3) referencing 4) metaphor 5) presuppositions 6) intertextuality for convey the set of idea about feminine identity (high social status woman). the class structures and political periods of Lanna kingdom, it was ruled by Siam or Thailand as a colonized country, and was annexed as part

* วันที่รับบทความ: 25 กันยายน 2563; วันแก้ไขบทความ 26 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2563

Received: September 25, 2020; Revised: October 26, 2020; Accepted: October 30, 2020

of Thailand in the reign of King Rama V. The representation of royal Lanna lady was constructed through Siam or Thailand's concepts in patriarchy society.

Keywords: The Linguistic Strategies; Identity Construction; Mala Khamchan

บทนำ

เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุนครอินทร์แขวน ของ มาลา คำจันทร์ เป็นวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปีพุทธศักราช 2534 นอกเหนือจากจุดเด่นด้านกลการประพันธ์ที่หลากหลายและความอลังการของภาษา ซึ่งมีกลิ่นอายของล้านนาแล้ว ตัวผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงความต้องการของตนเองในบทคำนำ สำหรับการพิมพ์ครั้งแรก และครั้งที่ 17 ว่า อยากเขียนถึงผู้หญิงในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหญิงเจ้านางของแคว้นเล็ก ๆ ในช่วงปลายของราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน ประมาณสมัยรัชกาลที่ห้า ต่อเนื่องกับรัชกาลที่หกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นยุคที่ “เจ้า” ทางล้านนามีฐานะตกต่ำ ถูกครอบงำจากอำนาจส่วนกลาง “เมืองใต้” หรืออาณาจักรรัตนโกสินทร์ “เจ้าจันทน์” จึงเป็นตัวละครที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นตัวดำเนินเรื่อง โดยมีลักษณะเฉพาะคือ “เป็นเจ้าหญิงที่ถูกอบรมห่มร่ำตามเยี่ยงชัตติยนารีโบราณ” ตามคำกล่าวของผู้ประพันธ์ ดังนั้นการศึกษาตัวละครสำคัญหญิง “เจ้าจันทน์” จึงแสดงให้เห็นกลวิธีการใช้ภาษาของมาลา คำจันทร์ ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงเมืองล้านนา ท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง โดยตัวละครสำคัญหญิงตกอยู่ในฐานะเครื่องมือทางการเมือง และมีความขัดแย้งในเรื่องหน้าที่กับความรักเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินเรื่อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์ของผู้หญิงเหนือทั้งจากส่วนกลาง และจากวรรณกรรมของ มาลา คำจันทร์ ทำให้เห็นถึงความพยายามในการครอบงำความคิดของคนในสังคมโดยอาศัยอัตลักษณ์ของผู้หญิงเหนือ ซึ่งเป็นลักษณะของวาทกรรม โดยผ่านกลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้าง บัชริน วังศิริ (2556 : 1-37) ศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของผู้หญิงล้านนาในสายตาของสยาม จากเรื่องลิลิตพระลอ และขุนช้างขุนแผน มีการนำเสนอคุณลักษณะของความเป็นหญิงล้านนา ที่มักจะประสบกับความพ่ายแพ้ ผิดหวัง มีความลุ่มหลงในกามารมณ์ มีเล่ห์มารยา ไสยศาสตร์มนตร์ดำ และจากเรื่องสาวเครือฟ้า ที่นำเสนอภาพความเป็นสาวสวย แต่เจ้าแฉ่งแสนงอน หรือภาพของผู้หญิงที่มีบุคลิกภาพเรียบร้อย อ่อนหวาน ขวนหลงไหล เป็นแม่บ้านแม่เรือน รักศักดิ์ศรี อ่อนแอ และบูชาความรัก ในยุคการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ช่วงปี พ.ศ. 2500 ถึง ปี พ.ศ. 2530 ผู้หญิงล้านนาถูกสร้างให้เป็นสาวเหนือใจง่าย ฟุ้งเฟ้อ ชี้เกียด และเข้าสู่ภาคบริการทางเพศในยุคทุนนิยมบริโภคนิยมและโลกาภิวัตน์ แม้กระทั่งผู้หญิงล้านนาที่มีฐานะสูงศักดิ์เป็นหญิงสาวชั้นสูง ก็ถูกนำเสนอภาพให้ด้อยค่า มีฐานะเป็นเครื่องบำเรอบรรณาการของสยาม ปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนที่อยุธยาได้บังคับให้ล้านนาส่งนางสร้อยฟ้า ซึ่งมีศักดิ์เป็นราชธิดาของพระเจ้าเชียงใหม่เจ้าผู้ครองเชียงใหม่มาเป็นพระสนมของพระพันวษา ทั้งยังลดทอนอำนาจของล้านนาผ่านการพระราชทานนางสร้อยฟ้าให้แก่จ๋ม่นไวย บุตรชายของขุนแผน โดยอ้างว่านางสร้อยฟ้าขาดคุณสมบัติของกุลสตรีจึงไม่เหมาะกับตำแหน่งพระสนม

จากงานวิจัยก่อนหน้านี้จะเห็นได้ว่า มาลา คำจันทร์ เป็นหนึ่งในนักเขียนชาวล้านนา ที่ผลิตผลงานภายใต้อุดมการณ์ล้านนานิยม ที่เกิดขึ้นเพื่อต่อต้านอุดมการณ์ชาตินิยมของส่วนกลาง ซึ่งเป็นอุดมการณ์หลัก (Dominant Ideology) จากการศึกษาตัวบทของ มาลา คำจันทร์ พบว่า งานเขียนของเขา เป็นปฏิบัติการเพื่อการสร้างความเป็นล้านนาที่เน้นสื่อสารกับคนนอกวัฒนธรรม เป็นการใช้วัฒนธรรมในการขับเคลื่อนเพื่อต่อรองอำนาจจากส่วนกลางอย่างเข้มข้น เพื่อกำหนดตำแหน่งแห่งที่ให้กับความเป็นล้านนา (สุนทร คำยอด และสมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2559 : 52-61.) ดังนั้นในงานนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษากับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนาของมาลา คำจันทร์ ตามแนวทางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ หรือการศึกษาภาษาตามแนวทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis หรือ CDA) ของ เมชิน (Machin) และเมเยอร์ (Mayr) ซึ่งเป็นการศึกษาโครงสร้างของภาษาในวาทกรรมเพื่อทำความเข้าใจสังคม และเพื่อมองเห็นวิธีการในการใช้อำนาจ การครอบงำ และความไม่เท่าเทียมกันที่ถูกผลิตซ้ำภายใต้อุดมการณ์บางอย่าง (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561 : 109)

สำหรับแนวทางการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ในงานนี้ ผู้วิจัยยึดความหมายของคำว่า “Discourse” ในแง่ที่เป็นระบบ และกระบวนการในการสร้าง หรือผลิตอัตลักษณ์/เอกลักษณ์ (identity) และนัยสำคัญของความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง รวมทั้งความหมายที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ (Ideology) ซึ่งเป็นภาษาพูดหรือเขียนที่สะท้อนอุดมการณ์ ความเชื่อของกลุ่มคนในสังคม (วรพงศ์ ไชยฤกษ์, 2556 : 135-162) นอกจากนี้ “วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ยังเป็นแนวทางการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาที่อำพรางความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องอำนาจ (power) การครอบงำ (Dominance) ระบบลำดับชั้นทางสังคม (Class) รวมทั้งประเด็นเรื่องเพศภาวะ (Gender) (May, J. L., 2002 : 315) ซึ่งปรากฏประเด็นเหล่านี้ในวรรณกรรมเรื่องเจ้าจันทน์มหม่อม นิราศพระธาตุนิรันธร์แขวน ผ่านภาษาที่มาลา คำจันทร์ใช้ในตัวบท และผ่านตัวละครสำคัญหญิง “เจ้าจันทน์”

อาจกล่าวได้ว่าเจ้านางชั้นสูงล้านนา ในบริบทการตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง จะแสดงให้เห็นการตกอยู่ภายใต้สังคมแบบชายเป็นใหญ่ของหญิงชนชั้นสูง ผ่านอำนาจการครอบงำโดยเมืองสยาม หรือประเทศไทย และระบบโครงสร้างทางสังคมแบบแบ่งลำดับชั้น ซึ่งเป็นภาพแทนของความเป็นชาย ภายใต้ประเด็นเพศภาวะที่ปรากฏในเรื่องเล่าล้วนแล้วแต่เป็นข้อมูลที่มีความน่าสนใจ เพราะแสดงให้เห็นอุดมการณ์ที่มีผลต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูง และการพิจารณากลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าว จะเผยให้เห็นการใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือที่สื่อให้เห็นอุดมการณ์ของภาพลักษณ์ความเป็นเจ้านางชั้นสูงล้านนาที่ครอบงำความรู้ชุดนั้นอยู่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ของ มาลา คำจันทร์ กรณีศึกษา “เจ้าจันท” ในวรรณกรรมซีไรต์ เจ้าจันทผมหอม นิราศพระธาตุนิรันดรแขวน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าและการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ นวนิยายที่สะท้อนให้เห็นสภาพการเมืองและการปกครองของล้านนาตั้งแต่สมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์จนถึงสมัยพลตรีเจ้าแก้วขวัญ วัชโรทัย พ.ศ. 2399 ถึง พ.ศ. 2482 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ล้านนา และมีตัวละครสำคัญหญิงเป็นเจ้านางชั้นสูงล้านนาที่มีบทบาทด้านการเมืองการปกครองในฐานะการตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง โดยมีผู้ประพันธ์เป็นคนในพื้นที่ดินแดนล้านนาโดยตรง และผลิตผลงานภายใต้อุดมการณ์ล้านนานิยม ได้แก่ นวนิยายเรื่อง เจ้าจันทผมหอม นิราศพระธาตุนิรันดรแขวน ของ มาลา คำจันทร์

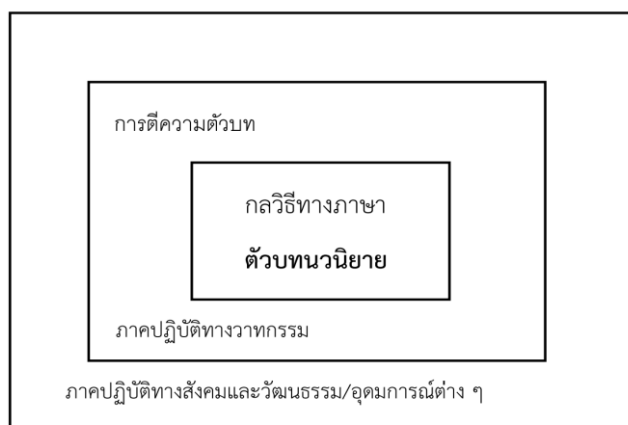
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอัตลักษณ์ อุดมการณ์ วาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพศภาวะ สังคมชายเป็นใหญ่ สตรีนิยม และบริบททางสังคมด้านการเมืองการปกครอง ณ ขณะนั้น
3. ศึกษาข้อมูลจากตัวบทนวนิยาย
4. วิเคราะห์และตีความตัวบทด้วยการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา ตามกรอบแนวคิดวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis หรือ CDA) ของ เมชิน และ เมเยอร์ (Machin & Mayr, 2012 อ้างถึงใน ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561 : 110-128) ซึ่งได้สังเคราะห์แนวทางของนักวาทกรรม วิเคราะห์หลายคน โดยมีรากฐานมาจากแบบจำลองวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 3 มิติของแฟร์คล็อท (Fairclough) และให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ในมิติที่ 1 คือตัวบท (text) นวนิยาย เพื่อพิจารณาการวิเคราะห์การใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตัวละครสำคัญหญิงในเรื่อง โดยตีความและสะท้อนความหมายในมิติที่ 3 คือ ภาวปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (socio-cultural practice) ซึ่งแสดงให้เห็นอุดมการณ์ทางสังคมที่ซ่อนอยู่ภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่และจะนำเสนอในส่วนของการอภิปรายผล ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะกลวิธีที่สามารถแสดงให้เห็นความคิด หรืออุดมการณ์ที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา เฉพาะในบริบทการตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง ได้แก่ 4.1) การเลือกใช้คำศัพท์ 4.2) การใช้ทัศนภาวะ 4.3) การอ้างอิง 4.4) การใช้อุปลักษณ์ 4.5) การใช้มูลบท และ 4.6) การใช้สัทพ

5. จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาทั้งหมดที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ โดยอาศัยการตีความตัวบทแล้วก็จะพบภาคปฏิบัติทางวาทกรรม ซึ่งเป็นผลจากการจัดวาง เลือกสรร และกลวิธีประกอบสร้างทางภาษาที่นำเสนอให้เห็นอัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนาในวาทกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาคปฏิบัติการทางสังคม และวัฒนธรรม รวมถึงความคิด อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ซ่อนอยู่ด้วยกลวิธีทางภาษา การศึกษาตามกรอบแนวคิดในการวิจัยนี้ จะมีมุมมองในการวิเคราะห์อัตลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทในสถาบันทางสังคม ได้แก่ อัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่ถูกนำเสนอในฐานะที่ตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการต่อรองกับส่วนกลาง หรืออัตลักษณ์ที่ประกอบสร้างโดยวาทกรรมความเป็นหญิงชนชั้นสูงล้านนา ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับเมืองล้านนา ได้แก่ อัตลักษณ์ผู้หญิงที่พึงประสงค์ ในฐานะหญิงชนชั้นสูง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ของ มาลา คำจันทร์ กรณีศึกษา “เจ้าจันท” ในวรรณกรรมซีไรต์ เจ้าจันทผมหอม นิราศพระธาตุนิทรแหวน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย ดัดแปลงจากแบบจำลองวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 3 มิติของแฟร์คลัฟ (Fairclough) (Fairclough, N. 1995 : 59)

ผลการวิจัย

กลวิธีทางภาษานอกจากมีหน้าที่หรือสร้างความเข้าใจขณะเกิดการสื่อสารแล้ว ความหมายที่เกิดขณะสื่อสารยังได้ซ่อนความคิดหรืออุดมการณ์ต่าง ๆ ไว้ด้วย โดยในงานนี้ปรากฏการใช้กลวิธีทางภาษาของมาลา คำจันทร์ เพื่อนำเสนอให้เห็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนา ในตัวละคร “เจ้าจันท” โดยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ ดังต่อไปนี้

1. การเลือกใช้คำศัพท์ ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงให้เห็นความคิด ความเชื่อของผู้ประพันธ์ต่อเจ้านางชั้นสูงล้านนา ได้แก่

1.1) การเลือกใช้คำเรียกเจ้านางชั้นสูงล้านนา คำเรียกเจ้านางชั้นสูงล้านนาในการศึกษานี้ รวมคำนาม คำสรรพนาม และคำอ้อถึง เพื่อใช้เรียกเจ้านางชั้นสูงล้านนาโดยเฉพาะ ซึ่งคำเหล่านี้จะสื่อความคิดเกี่ยวกับเจ้านางชั้นสูงล้านนา ดังนี้ “เจ้านางงามยี่นฟ้า” “เจ้านางงามเลิศฟ้า” “เจ้านางงามจันทะแก้วยี่นฟ้า” “เจ้าจันทะแก้วผู้งามเลิศแล้วลือโลกบวรวิเศษ” “เจ้านางแก้วดวงทิพย์” “เจ้านางแก้วทิพย์ฟ้า” “นางเทวีจันทะยอดฟ้า” “เจ้านางงามแว่นฟ้า” “เจ้านางผู้งามหยาดฟ้า” “เจ้านางหล้าลือโลก” “เจ้าจันทะแก้วแพงซ้อย” “เจ้าแก้วรุ่งฟ้า” “เจ้าแก้วดอกมู” “เจ้าจันทะแก้วล่องฟ้า” “เจ้านางรุ่งน้อย” “เจ้าคนงามลือสามโลก” “นางนาฏแก้วดวงวิเศษ” และ “เจ้านางลอยหล้าชะลอลบภพโลก” จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ประพันธ์มีการเลือกใช้คำเรียกเจ้าจันทะ ในตอนที่บรรยายถึงความงามภายนอกของตัวละคร และในตอนที่กำลังถึงตัวละครในบริบททั่ว ๆ ไป บางครั้งปรากฏเป็นคำเรียกที่บุคคลอื่นเรียกเจ้าจันทะ เช่น ตัวละครที่เลี้ยงของเจ้านาง ตัวละครพ่อเลี้ยง และตัวละครเจ้าหล้าอินทะคนรักของเจ้านาง คำเรียกเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการยกย่องความสูงส่งเกี่ยวกับชาติเชื้อของเจ้านาง แสดงให้เห็นการเน้นย้ำความสำคัญเกี่ยวกับชนชั้นในสังคมล้านนา นอกจากนี้ความเป็นเจ้านางชั้นสูงล้านนาในสายตาของผู้ประพันธ์จะต้องมีความงามตามแบบฉบับของความเป็นหญิง คือความงามภายนอกที่เกี่ยวกับรูปร่าง และหน้าตา แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความงามภายในอันได้แก่ ลักษณะนิสัยใจคอ นำเสนอให้เห็นว่า การรับรู้ความงามของเจ้านางชั้นสูงล้านนา ในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการปกครอง ไม่ได้ส่งผลต่อการรับรู้ความงามของผู้หญิงชั้นสูงเปลี่ยนไปจากเดิม แต่ยังคงยึดการให้ความสำคัญกับความงามภายนอกที่มีสัญลักษณ์ของความอ่อนแอทั้งของความเป็นหญิง และความเป็นเจ้า ได้แก่ การมีลักษณะอรรชร อ่อนแอ และ ความสูงส่ง เกินเอื้อมาถึง

1.2) คำศัพท์แสดงการกระทำ หรือพฤติกรรม แสดงให้เห็นการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อแสดงพฤติกรรม หรือการกระทำของเจ้านางชั้นสูงล้านนา ดังนี้

1.2.1) คำศัพท์แสดงพฤติกรรม ดังตัวอย่างตอนที่เจ้าจันทะถูกพ่อเลี้ยงคาดคั้นเรื่องการแต่งงาน “เมื่อมันแรงมาก็แรงไปปี่มิจะเกรงผิดใจ แต่คำปากจาบแจ้งกล้าตั้งใจ คิดหาคำใดมาด่าก็อับก็จวนขัดใจขึ้นมาก็เลยเล่นหนีไปหานางพองคำ”(มาลา คำจันทร์, 2558 : 58) และ “เจ้าจันทะเลือดขึ้นหน้า ประรณาใครเข้าไปตบหน้ามันแรง ๆ สักครั้ง แต่ก็ได้แต่อยากเกิดมาเป็นเจ้าอยากสุดอยากแต่บางทีก็ทำไม่ได้”(มาลา คำจันทร์, 2558 : 74) จากตัวอย่างจะเห็นว่า ภาพลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนาในความเห็นของผู้ประพันธ์ ไม่ได้ปฏิเสธพฤติกรรมการตอบโต้ทางอารมณ์ เมื่อเกิดความไม่พอใจ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้แม้แต่กับผู้หญิงชั้นสูง ดังปรากฏในการเลือกใช้คำศัพท์ว่า “แรงมาก็แรงไป” หรือ “เลือดขึ้นหน้า” แต่สุดท้ายเนื่องด้วยความเป็นเจ้านางชั้นสูงล้านนา ก็ไม่สามารถทำให้ตัวละครแสดงออกพฤติกรรมได้ตั้งใจ ทำได้แค่เพียงหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งกับตัวละครพ่อเลี้ยง ซึ่งในที่นี้คือตัวละครเพศชาย ที่มีอำนาจทางด้านทรัพย์สิน และมีความมั่นคงปลอดภัยด้านสถานะที่เหนือกว่าเจ้าจันทะ สะท้อนให้เห็นว่าความเป็นเจ้า ของผู้หญิงล้านนา อยู่ในสถานะที่เป็นรอง อำนาจทางการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นอำนาจที่สังคมชายเป็นใหญ่สร้างขึ้น

1.2.2) คำศัพท์แสดงหน้าที่ ดังตัวอย่างในตอนที่เจ้าแม่ได้กล่าวกับเจ้าจันทน์เกี่ยวกับการทำตามหน้าที่ของชัตติยนารี “ลูกก็รู้ที่อยู่แก็ใจคืออยู่ เกิดเป็นเจ้าหญิงชัตติยนารีชาติเชื้อ หน้าที่หนึ่งคือรักษาค้าชาติบให้ตกต่ำ เจ้านางแก้วนางประเสริฐตำนานต่างต้องทำหน้าที่ทั้งนั้น บ่อยากแต่งก็จำเป็นแต่งเพราะมันเป็นหน้าที่ลูกรักแม่เฮย ลูกคอยฟังคำแม่ ชัตติยะเจ้าหญิงมีหน้าที่ ความรักนั้นเป็นเรื่องส่วนตัว แต่หน้าที่เป็นเรื่องของตระกูลเชื้อชาติ ลูกแม่จำใส่ใจไว้มันคงทေး” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 114) และในตอนที่เจ้าพ่อกล่าวกับเจ้าจันทน์ว่าเจ้านางเกิดมาพร้อมกับภาระหน้าที่ ที่ต้องเสียสละให้แก่บ้านเมือง แม้จะทุกข์แสนสาหัสก็ต้องเก็บไว้ในใจ ผู้คนจึงจะยกย่องเชิดชู “ลูกเอ๋ย เจ้านางเจ้าหญิงเมืองเราล้วนแต่ชัตติยะชาติเชื้อ เกิดเป็นเจ้านะลูก ไข่จะมีแต่สุขบาน หากแต่แบกหนักด้วยภาระหน้าที่ ท่านต้องกระทำภาระหน้าที่ให้สำเร็จ ทุกข์แสนทุกข์ก็ต้องเก็บไว้ในใจ ท่านเสียสละส่วนตน หลวงหลายใหญ่่นักลูกเอ๋ย คนจึงยกมือไหว้สาท่าน บ่ว่าจะอย่างไรไปทางใด” (มาลา คำจันทร์ , 2558 : 115) จากตัวอย่างข้างต้นมีการเลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงให้เห็นหน้าที่ของเจ้านางชั้นสูงล้านนาที่มีต่อบ้านเมือง ซึ่งผู้หญิงชั้นสูงโดยสายเลือดไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็นภาระที่จะต้องกระทำเพื่อส่วนรวม แม้แต่เรื่องการแต่งงานที่ต้องถูกบังคับให้แต่งงานกับชายที่ไม่ได้รัก สะท้อนให้เห็นว่าเจ้านางชั้นสูงล้านนาต้องปฏิบัติหน้าที่ตามโอวาทของบิดามารดา และตามหน้าที่ทางสังคม รวมถึงการตกอยู่ภายใต้อำนาจการเมืองการปกครองจากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ที่เป็นอุดมคติของสังคมเป็นใหญ่ที่คาดหวังต่อผู้หญิงชั้นสูง

1.2.3) ศัพท์แสดงพฤติกรรมทางเพศ ดังตัวอย่างในตอนที่เจ้าจันทน์เกิดความรู้สึกละเอียดอ่อนต่อการกระทำของตนเองที่ต้องสร้างเรื่องปดลอกหลวงเจ้าพ่อเพื่อจะได้ลักลอบพบกับเจ้าหล้าอินทนะในแต่ละครั้ง “กว่าจะพบกันได้แต่ละครั้งต้องสร้างเรื่องสร้างราวเหมือนคนขี้หลอกขี้ล่าย เหมือนเป็นหญิงร้ายหน่ายพ้อรออยู่ (...) เหมือนว่านางลูกน้อยไฝคล้ายชายผัว เหมือนตัวลูกนี้กาลิมักขู” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 93-94) และในตอนที่เจ้าจันทน์เกิดความรู้สึกผิดเมื่อรู้ว่าตนเองจะต้องแต่งงานกับชายคนอื่นทั้ง ๆ ที่ในใจรักชายอีกคน เป็นการตำหนิตนเองว่าไร้ค่าไม่คู่ควรกับเจ้าหล้าอินทนะ แสดงให้เห็นค่านิยมของสังคมล้านนาต่อความซื่อสัตย์และรักเดียวใจเดียวของผู้หญิงล้านนา ดังในตอนที่เจ้าจันทน์นึกตำหนิตนเองว่า “น้องหม่อมมัวแปดเปื้อนไปแล้ว บ่แม่นนางแก้วแจ่มดวงรัตนะหมดใหม่ หากแม่นนางไพร่แพศยาคบหาสองชาย กลายเป็นกากลื้อเกลือกอสุษะซากศพไปแล้ว บ่คู่ควรเจ้าตนแก้วคนดีของน้องเสียแล้ว” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 121) จากการเลือกใช้คำศัพท์แสดงให้เห็นว่า เจ้านางชั้นสูงล้านนาต้องแสดงพฤติกรรมทางเพศตามที่สังคมคาดหวัง การฝ่าฝืนจารีตประเพณี ไม่ใช่เพียงจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมเท่านั้น แต่ตัวผู้หญิงชั้นสูงเองก็แสดงการตำหนิตนเองอย่างรุนแรง เมื่อพิจารณาจากการใช้คำศัพท์ที่เจ้านางกล่าวถึงตนเอง เช่น “หญิงร้าย...” “กาลิ...” “นางไพร่แพศยา...” และ “กากลื้อเกลือกอสุษะซากศพ...” แสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ และอคติทางสังคม รวมทั้งการยกย่องอุดมการณ์สังคมแบบชายเป็นใหญ่ ปรากฏในตอนที่เจ้านางกล่าวเปรียบเทียบกับตัวเองว่าไม่คู่ควรกับชายคนรัก เนื่องจากเจ้านางจะต้องแต่งงานกับพ่อเลี้ยง แม้จะไม่ได้เต็มใจก็ตาม

1.2.4) คำศัพท์แสดงลักษณะภายนอกของร่างกาย ในบทบรรยายผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นกรอบความคิดเกี่ยวกับความงามของผู้หญิงชั้นสูง ตามที่สังคมเป็นผู้กำหนด ดังตัวอย่างในตอนและผู้ประพันธ์บรรยายภาพของเจ้าจันทน์ แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงชั้นสูงของล้านนาจะต้องมีความงามภายนอกที่แตกต่างและโดดเด่นกว่าหญิงสามัญชน โดยมีการแต่งกายที่ประณีตบ่งบอกความเป็นชาติเชื้อชั้นสูง ซึ่งถูกกำกับด้วยวัฒนธรรมการแต่งกายที่สวยงามมีเอกลักษณ์ สูงส่งเหมาะสมตามตำแหน่งฐานะทางสังคม ดังเช่น “หน้านางแก้วอ้อมงามเหมือนหน้านางเทพอัปสรอรชรอ่อนแอ้นปานนางเทพกนิรี สองตาเรียวรีดั่งดาวรุ่ง สองคิ้วโค้งดั่งเรียวไผ่อุ้มฝน กลีบปากเรียวมนหากแม้นกลีบดอกส้มอ่อน อันเผยผ่องคลี่อำรับแสงตะวัน สองก่องแก้มเรือพรรณวรรณะสดใส หาไผ่ฟ้าราศีมวันพบ เจ้านางหล้าเลิศภาพทรงซึ่งแล้วผ้าแก้วภูษาพัศตราผ้านุ่งม่วงไหมก่าแกมเขียว เชิงชายกรายเกี่ยวกอดกรุด้วยไหมม่วงแกมทอง คาดปล้อง ยกดอกเป็นลายน้ำหยด เรียงรายหลั่นลดเป็นชิ้นใหม่ค่าของสูง สมควรแต่เจ้านางยุง เจ้าเทวีกินเมืองตนวิเศษ ตนสูงศักดิ์เสมอเพศพญาหงส์ ภูษาผ้าทรงคาดขอบไหมทองเนื้อแก้ว ปักแต่งตัวแต่มีรูปแมลงภู่อ้อมดอก ดวงดอกแก้วแล้วล้วนรัตนมณีวรรณใสส่อง งามก่องแก้วเกี่ยวเรียวรีดั่งอ่อนแอ้นรับรูปสมตัวนิกแท้ เสื้อแพรหื้อขาวนวลเหมือนดั่งเดือนแจ่ม เพื่อแฝงฝ้ายเสื้อตัวในเป็นไหมเรือชมพูหมากเต้า ผ้าคล้องคอพระองค์เจ้าขาวอ่อนเจื่อนวลทองอ่อน ผ้าท่อนทิพย์คลุมหลังเลยลงถึงข้อพระบาท ลักษณะเสตชาติคือเสื้อคลุมเงินขาว ขาวนวลเบาฟูตั้งยวงฝ้ายได้แดด เจ้านางร่างน้อยปรากฏแล้วระเหิดระหงองค์แก้วดั่งนางหงส์จับคบพญาไม้ ยามยกย่างย้ายก็เสมออยู่ทองอย่างพื่อนั้นแล้ว (มาลา คำจันทร์, 2558 : 36-37) จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อบรรยายภาพความงามของเจ้านางชั้นสูงล้านนา จะบรรยายความงามโดยละเอียดเป็นส่วน ๆ ตั้งแต่ใบหน้า ตา คิ้ว แก้ม ไปจนถึงรูปร่าง แสดงให้เห็นว่านอกจากผู้ประพันธ์จะยกย่องความงามของผู้หญิงชั้นสูงล้านนาว่าเหนือกว่าหญิงสามัญชนแล้ว ในทางกลับกันยังแสดงให้เห็นว่า แม้เป็นผู้หญิงชั้นสูงที่มีบทบาทในทางการเมือง ตามสายเลือดอย่างตัวละคร “เจ้าจันทน์” แต่ก็ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ เมื่อมองผ่านสายตาผู้ประพันธ์ที่เป็นชาย ผู้หญิงไม่ว่าจะมีชนชั้นสูงหรือต่ำเพียงใด ก็ถูกพิจารณา และประเมินค่าความงามดังวัตถุแห่งการจ้องมองของผู้ชาย

2. การใช้ทัศนภาวะ แสดงถึงความคิดของผู้ประพันธ์ที่ต้องการนำเสนอภาพลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนาที่ต้องการ หรืออยากให้เจ้านางชั้นสูงเป็น ด้วยคำแสดงทัศนภาวะ โดยเฉพาะในงานนี้มีการใช้ทัศนภาวะปริพัทธ ซึ่งแสดงให้เห็นความคิดของผู้ประพันธ์ที่มีต่อตัวละครเจ้าจันทน์ โดยปรากฏในบทสนทนาของตัวละครสำคัญที่อยู่รอบ ๆ ตัวของเจ้านาง ดังตัวอย่าง ในตอนที่เจ้าจันทน์ตัดสินใจชวนเจ้าหล้าอินทนะหนีไปด้วยกัน ซึ่งเจ้าหล้าอินทนะไม่เห็นด้วย สะท้อนให้เห็นว่าฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายเสียหายมากกว่าผู้ชาย การรักนวลสงวนตัวจึงถือเป็นเครื่องกำหนด และประเมินค่าของผู้หญิงตามความคิดเห็นของผู้ประพันธ์ และตามที่สังคมคาดหวัง “มันปดกับน้อง คิดดูตีฟิงที่ตีหน้าเทะน้องรักพี่เฮย พี่เป็นชายการเสียหายเบ่เกิดกับพี่ แต่น้องเป็นสาวชาวพองฟูเนื้ออ่อนเนียนฝ้ายพี่เฮย เจ้าพ่อเจ้าแม่ น้องเล่า ชัดตียะตระกูลชาติเชื่อน้องเล่า ฝูงเขาจะเอาหน้าไปชุกไว้ที่ไหน” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 94-95) และในตอนที่เจ้าพ่อของเจ้าจันทน์สอนเจ้านางเกี่ยวกับการยึดถือพลังแห่งสัจจะวาจา ซึ่งเป็นคุณธรรมประการสำคัญที่ชัดตียะชาติเชื่อน้องเล่า ฟิงยึดถือ เช่น “เราเกิดเป็นเจ้าควร

มีสัจจะปฏิญาณ รักษาไว้เพื่อลูก อาณิสงส์สัจจะปฏิญาณหากมีมากหน้าเท่านั้น” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 62) จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการแสดงทัศนะของตัวละครที่มีความสำคัญกับเจ้าจันทร์ คือเจ้าหล้าอินทะชายคนรักของเจ้านาง และเจ้าพ่อของเจ้านาง เจ้าหล้าอินทะ ได้ทำหน้าที่แทนผู้ชายภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ ที่ทำหน้าที่ควบคุม ตัดสินและประเมินค่าเกี่ยวกับพฤติกรรมรักนวลสงวนตัว และการปรากฏคำว่า “ควร” ในตัวอย่างที่สอง ซึ่งแสดงทัศนภาวะปริพัทธ ในการเสนอแนวทางปฏิบัติว่าเจ้านางชั้นสูงล้านนาควรมีสัจจะปฏิญาณของเจ้าพ่อผู้เป็นบิดาของเจ้านาง

3. การอ้างถึง ผู้ประพันธ์ใช้เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น เพื่อซ่อนตัวผู้กระทำที่แท้จริงไว้ เพื่อสร้างความเชื่อถือ หรือความชอบธรรมเกี่ยวกับการแสดงออกทางพฤติกรรมของตัวละครเจ้าจันทร์ ดังในตอนที่พ่อเลี้ยงจะเข้ามาในห้องพักของเจ้าจันทร์ ซึ่งมีการจัดที่พักของเจ้านางในระหว่างเดินทางไปสักการะพระธาตุอย่างเป็นทางการอย่างเปิดเผยเฉพาะ เมืองครักษ์และพี่เลี้ยงดูแลอย่างใกล้ชิด พ่อเลี้ยงได้กล่าวว่า “รีตรอยฝูงสุหลายข้อแท้ นัก เราจะเข้ามาบอกว่า เจ้าจันทร์กินข้าวได้แล้ว จะไปกันแต่เช้า” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 34) ในตอนที่เจ้าจันทร์กล่าวกับพี่เลี้ยงที่นึกอยากจะฆ่าพ่อเลี้ยงให้ตายด้วยความสงสารที่เจ้านางต้องแต่งงานกับชายที่ไม่ได้รัก “ถึงบ่มีมันก็ไ้ว่าความขมขีจะบ่มี เกิดเป็นเจ้า ความขมขีมีมากหนานัก พี่เฮย” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 45) และในตอนที่เจ้าจันทร์นึกเปรียบเทียบโชคชะตาของตนเองที่ถูกบังคับให้แต่งงานกับเจ้านางชั้นสูงคนอื่น ๆ ที่มีชะตากรรมเดียวกันว่า “โบราณว่าไว้ เจ้านางงามมักอาภัพ ดูแต่เจ้านางจิริประภา เจ้านางวิสุทธิเทวี เจ้านางศรีอโนชาฝูงท่านเหล่านั้นเทอะ บ่มีไผ่ได้สมรักสมสุขสักคน” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 53) จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า มีการกล่าวถึงสิ่งซึ่งไม่มีตัวตน แต่นำมาอ้างถึง เพื่อให้มีอิทธิพลกับความคิด และความเชื่อของเจ้านาง เช่น จาริตประเพณี ขาดิกำเนิด และเรื่องเล่า หรือคำสอนของบรรพบุรุษ ทั้งหมดนี้ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมในบริบทการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชาย พฤติกรรมการยอมจำนนต่ออำนาจทางการเมือง การปกครอง รวมถึงการยอมรับกับโชคชะตาโดยไม่พยายามต่อต้านหรือปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนเอง

4. การใช้อุปลักษณ์ ในงานนี้พบว่ามียุปลักษณ์ที่มีลักษณะการใช้ความเปรียบที่ไม่ได้บอกตรง ๆ ว่าต้องการเปรียบเทียบกับอะไร ต้องอาศัยการตีความจากบริบท เช่น “เป็นแรงกาต่ำคล้อยเอาขนยุงมาเสียบหาง” และ “เหมือนโจรป่า กาฝากขึ้นคบไม้มหาโพธิ์แดงงอกออกใบจะเป็นใบโพธิ์” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 44) “ชาติเชื้อเหล็กไหลกลายเป็นขี้เหมี้ยงไปหมดแล้ว” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 68) “เป็นเจ้าปลายเชื้อ เป็นแดงปลายเถา บกพร่องบางเบา กลุ่มดอนขอดแห้งเหมือนสายปิงไหล ดอนทรายกิดแก้ง ที่รักคนแพงจึงคล้อย” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 67) จากตัวอย่างมีการใช้อุปลักษณ์เพื่อแสดงให้เห็น “ความคู่ควร” กับตัวละครเจ้าจันทร์ ซึ่งเป็นภาพแทนของเจ้านางชั้นสูงล้านนา การเปรียบเทียบเป็นไปเพื่อเสริมความสูงส่งของตัวละคร “เจ้า” การใช้อุปลักษณ์ด้วยคำว่า “เป็นแรงกา..” และ “เหมือนโจรป่า...” เป็นการเปรียบตัวละครพ่อเลี้ยงกับสัตว์ และโจร ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความต่ำต้อย และความน่ารังเกียจ ส่วนการใช้อุปลักษณ์ด้วยคำว่า “ชาติเชื้อเหล็กไหล...” “เป็นขี้เหมี้ยง...” “เป็นเจ้าปลายเชื้อ...” “เป็นแดงปลายเถา...” และ “เหมือนสายปิงไหล...” เป็นการเปรียบตัวละครเจ้าหล้าอินทะกับสิ่งที่เป็นวัตถุ และธรรมชาติ แสดงให้เห็นความมีค่าเหนือกว่าในฐานะ

ที่มีชาติกำเนิดสูงกว่าตัวละครพ่อเลี้ยง แม้จะมีชีวิตที่พลิกผัน แต่ความเป็นเจ้าของเจ้าชายก็ยังถูกรับรู้จาก ผู้ประพันธ์ในทางที่ดีกว่าความเป็นสามัญชนของพ่อเลี้ยง อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดเจ้าจันทน์ก็ยังคงต้องแต่งงาน กับพ่อเลี้ยง เนื่องจากอำนาจของความเป็นเจ้าในตัวของเจ้าหล้าอินทะ ไม่สามารถเอาชนะอำนาจความร่ำรวย ของพ่อเลี้ยงได้ สะท้อนให้เห็นว่า ภาพลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนา ในยุคสมัยที่มีความเปลี่ยนแปลงทาง การเมือง การปกครอง ตกอยู่ภายใต้อำนาจทางเศรษฐกิจ

5. การใช้มูลบท ในงานนี้ผู้ประพันธ์มีการใช้มูลบทแสดงการดำรงอยู่ (Existential) แสดงให้เห็นว่า สิ่งที่ถูกกล่าวถึงยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น “ปางเมื่อยังเป็นสาวอ่อน เจ้าจันทน์บ่ท่อนได้รู้ราวรู้เรื่อง การเมืองซับซ้อน รู้แต่ว่าตนเป็นเจ้าสืบทอดเหง้าเจ้าใหญ่ศเจ็ดตนพี่น้อง รู้แต่ว่าข้าหลวงคือคนปกครองนคร ไชยเชียงใหม่ บ่เคยได้ถาม บ่เคยได้สงสัยว่าเหตุฉนั้นใดชาวได้จึงปกครองเมืองเรา เจื่อมเงาเจ้าหลวงก็ปกหม่เรา อยู่แล้ว” (มาลา คำจันทร์, 2558 : 82) และมีการใช้มูลบทแสดงความจริง (Factive) คือการแสดงให้เห็นว่ามี ความจริงบางอย่างเกิดขึ้นก่อนการกล่าวถ้อยคำ ตัวอย่างเช่น “พ่อเป็นเจ้าของลูก ลูกนี้อัปไร้ปัญญาวิชาบ่แข็ง ลูกกัษา ไทยเหนือไทยใต้ก็ไทยเหมือนกัน เป็นใดเราบ่อยู่ด้วยกันฉนั้นพี่น้อง เป็นใดถึงจ้องแต่จะฆ่าจะแกงกัน เจ้าพ่อ” (มาลา คำจันทร์, 2015 : 83) การใช้มูลบททั้งสองลักษณะนี้ผู้ประพันธ์จะใช้เมื่อต้องการเล่าประวัติ ความเป็นมาที่แสดงให้เห็นสภาพการเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเน้นให้เห็น ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างสยามกับล้านนาที่ส่งผลกระทบต่อชนชั้นสูงล้านนา มูลบทดังกล่าวแสดงให้เห็น ถึงสถานภาพของเจ้านางชั้นสูงล้านนาที่ได้มาโดยสายเลือด ซึ่งแสดงการจัดตำแหน่งแห่งหนของตัวตนเจ้า นางชั้นสูงล้านนา โดยเมื่อพิจารณาจากเนื้อความแล้ว เจ้านางไม่ได้มีบทบาทสำคัญในทางการเมือง การ ปกครอง ตัวละครเจ้าจันทน์ที่ไม่ได้รับรู้ถึงสาเหตุความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แต่กลับเป็นตัวละครที่ต้องเผชิญหน้า กับความเปลี่ยนแปลงนี้ในฐานะการตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง

6. การใช้สทบท งานนี้พบว่ามีการแทรกเนื้อหาทางวรรณคดี เรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งพบค่อนข้างมากใน ตอนที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะเปรียบเทียบให้เห็นความคล้ายคลึงเกี่ยวกับการแสดงออกพฤติกรรมของตัวละคร เจ้าจันทน์ กับตัวละครนางสีดา นอกจากนี้ยังพบการแทรกความรู้ทางประวัติศาสตร์หรือตำนานเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ทางการเมืองการปกครองของสยามกับล้านนา ในตอนที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะแสดงให้เห็นถึง อิทธิพลจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อตัวละครเจ้าจันทน์ ตัวอย่างเช่นในตอนที่มีการขับล้อลังกาสิบ หัวที่ขับถึงตัวนางสีดาเดินลุยไฟเพื่อพิสูจน์ความรักที่มีต่อพระราม “ยามนั้นนางหนอแก้วสีดาหมดปลดนาง เข้ากอดบาทเจ้ารามาดนผัว คลีเกล้าผมหัวเซ็ดพื้นพระบาทบอกว่าแก้วแก่นตาจอมหัวผัวคีนางเฮย แก้วกลีน ผุยจุงตีไฟใหญ่ ลูกวูใหม่หมื่นแสนพันท่อน ให้เอาร้อนแผดเผาหลังกาลูกใหม่ นางนาฏให้จักเข้าสู่ลุยไฟแลที่เฮย (มาลา คำจันทร์, 2558 : 160) และในตอนที่เจ้าแม่ต้องการจะหว่านล้อมให้เจ้าจันทน์ยอมรับการแต่งงานกับ พ่อเลี้ยงโดยยกเอาประวัติของเจ้าดารารัศมีที่มีบทบาทสำคัญต่อการรวมล้านนาเข้ากับสยาม โดยการยอมถวาย ตัวเป็นบาทบริจาริกาในรัชกาลที่ห้า “ลูกก็รู้ที่อยู่แกใจดีอยู่ เกิดเป็นเจ้าหญิงขัตติยนารีชาติเชื้อ หน้าที่หนึ่งคือ รักษาเค้าชาติบให้ตกต่ำ เจ้านางแก้วนางประเสริฐในตำนานต่างต้องทำหน้าที่นี้ทั้งนั้น บ่อยากแต่งก็จำเป็นแต่ง

เพราะมันเป็นหน้าที่ ลูกรักแม่เฮย ลูกคอยฟังคำแม่ ชัดตียะเจ้าหญิงมีหน้าที่ ความรักนั้นเป็นเรื่องส่วนตัว (...) เจ้าดาราลงไปเป็นบาทบริจาริกาพระเจ้าแผ่นดินอยู่เมืองบางกอกแคว้นใต้ ท่านอยู่เมืองใต้มีแต่ทุกข์ ชาวใต้มัน ช่มเหงท่านัก..." (มาลา คำจันทร์, 2558 : 114) จากตัวอย่างแรก ผู้ประพันธ์มีความตั้งใจในการแทรกตัวบทนี้ เพื่อสนับสนุนความรักเดียวใจเดียวของตัวละครเจ้าจันทร์ แม้จะต้องเผชิญความยากลำบาก และประสบกับอุปสรรคระหว่างการเดินทางไปสักการะพระธาตุนรินทร์แขวน แต่เจ้านางก็ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และยังคงมีความหวังเสมอที่จะได้ครองคู่กับชายคนรัก ดั่งนางสีดาที่ยอมเดินลุยไฟเพื่อพิสูจน์ความรักมั่นที่มีต่อชายเดียวคือพระราม ตัวอย่างที่สองผู้ประพันธ์ใช้เพื่อให้เหตุผลสนับสนุนการกระทำของตัวละครเจ้าจันทร์ที่จะต้องแต่งงานกับชายที่ไม่ได้รัก เพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง ซึ่งเป็นหน้าที่ของขัตติยนารีชาติเชื้อ ดั่งเช่นเจ้าดารารัศมี แสดงให้เห็นความตกต่ำและความอ่อนแอของ "เจ้า" ในล้านนาที่ต้องพ่ายแพ้ต่ออำนาจที่เหนือกว่าจากสยาม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ของมาลา คำจันทร์ ในนวนิยายเรื่อง เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุนรินทร์แขวน พบว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษาท่อนหน้า โดยข้อค้นพบดังกล่าวตอกย้ำอัตลักษณ์ของผู้หญิงล้านนาว่า เป็นลักษณะของวาทกรรมที่เผยให้เห็นความพยายามครอบงำความคิดของคนในสังคมจากส่วนกลาง โดยผ่านกลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้าง นอกจากนี้ ตัวตนของมาลา คำจันทร์ก็อยู่ในฐานะของผู้ประพันธ์ชาวล้านนาที่ผลิตซ้ำผลงานภายใต้อุดมการณ์ล้านนานิยม เพื่อพยายามต่อต้านอุดมการณ์ชาตินิยมซึ่งเป็นอุดมการณ์หลักของส่วนกลาง เป็นการใช้วัฒนธรรมในการท้าทายอำนาจจากระบบโครงสร้างทางสังคมแบบแบ่งลำดับชั้นอย่างแยบยล ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของผู้หญิงล้านนาที่มีความแตกต่างกันทางสังคม

กล่าวโดยสรุปการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา จากมุมมองของสยามหรือส่วนกลางถูกสร้างมาจากพื้นฐานความไม่เท่าเทียมกันเชิงอำนาจ ภาพของล้านนาที่เป็นคู่ตรงข้ามกับสยามปรากฏในวรรณกรรมราชสำนัก ความพยายามของ มาลา คำจันทร์ ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์ชาวล้านนา ได้นำเสนอความเป็นผู้หญิงชั้นสูง ในบริบทการตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองได้อย่างน่าสนใจ ผ่านกลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างและนำเสนอแนวคิดและอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนผู้หญิงล้านนาชั้นสูงได้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากการเลือกใช้คำศัพท์ ที่แสดงถึงการยกย่องและให้คุณค่ากับความเป็นเจ้านางชั้นสูง ในขณะที่การใช้ทัศนภาวะกลับแสดงนัยของการถูกครอบงำ และประเมินคุณค่าโดยอำนาจของสังคมชายเป็นใหญ่ ผ่านตัวละครชายในเรื่อง การอ้างถึง แสดงให้เห็นความสำคัญของจารีต ประเพณี ชาติกำเนิด และคำสอนของบรรพบุรุษที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้หญิงชั้นสูงในหลายมิติ การใช้อุปลักษณ์ แสดงให้เห็นความคู่ควรกับตัวละครเจ้าสะท้อนการต่อสู้กันระหว่างอำนาจของชนชั้น และอำนาจทางเศรษฐกิจ การใช้มูลบท แสดงให้เห็นประวัติความเป็นมา และสภาพการเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และความรู้อำนาจในการต้านทานการเปลี่ยนแปลงของเจ้านางชั้นสูงล้านนา และการใช้สหพทที่แสดงให้เห็นความพยายามของ

ผู้ประพันธ์ในอ้างเหตุผล เพื่อสนับสนุนพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของตัวละครสำคัญ ดังที่ปรากฏในตัวละคร “เจ้าจันท” ซึ่งแสดงให้เห็นอุดมการณ์ว่าด้วยอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์และคู่ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในสังคม มีบทบาทในการนิยามความหมายของการเป็นบุคคลที่พึงประสงค์ ในฐานะเจ้านางชั้นสูงล้านนาว่า มีอัตลักษณ์ตามที่สังคมเห็นชอบอย่างไร แสดงการจัดวางตำแหน่งแห่งหนของตัวตน (subject position) (อภิญา เพ็ญพูนกุล, 2546 : 63) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนา ด้วยวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในนวนิยายเรื่องนี้แล้ว พบว่า ในท้ายที่สุด อัตลักษณ์ของเจ้านางชั้นสูงล้านนาอย่างเช่น “เจ้าจันท” เมื่ออยู่ในบริบทการตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองภายใต้สังคมแบบชายเป็นใหญ่ ก็ไม่อาจตัดทอนอุดมการณ์อำนาจจากส่วนกลาง รวมทั้งอำนาจจากสังคมชายเป็นใหญ่ ซึ่งแสดงออกผ่านความเป็นชายของตัวละครชายแวดล้อมในเรื่องไปได้

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนา ของ มาลา คำจันทร์ พบว่า “เจ้าจันท” เป็นตัวละครที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นตัวดำเนินเรื่อง มีลักษณะเฉพาะคือเป็นเจ้าหญิงที่ถูกอบรมห่มร่ำตามเยี่ยงขัตติยนารีโบราณ ตามคำกล่าวของผู้ประพันธ์ แต่เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “ขัตติยนารี” ในวรรณกรรมนี้อาจไม่ได้มีความหมายว่า ผู้หญิงที่เป็นกษัตริย์ และมีบทบาทสำคัญที่สุดแห่งแผ่นดินเพราะ “เจ้าจันท” เป็นเพียงเจ้านางชั้นสูง จากแคว้นเล็ก ๆ ที่เป็นภาพสะท้อนและถูกนำเสนอให้เห็นถึงความอ่อนแอของล้านนาผ่านตัวละครเจ้า ซึ่งไม่มีเรี่ยวแรงหรืออำนาจใด ๆ ในการต่อรองหรือต่อสู้เพื่อความรักของตนเอง สภาพการยอมจำนนต่อโอวาทของผู้เป็นบิดา ที่บังคับให้แต่งงานกับชายที่ต่ำศักดิ์กว่าอย่างเช่นตัวละคร “พ่อเลี้ยง” แสดงให้เห็นความพ่ายแพ้ต่ออุดมการณ์อำนาจส่วนกลาง และอุดมการณ์อำนาจทางเศรษฐกิจที่อยู่เหนือกว่า “ความเป็นเจ้า” แม้ตัวละครจะแสดงให้เห็นความพยายามในการต่อต้านอำนาจดังกล่าว โดยการสร้างเงื่อนไขที่จะไปสักการะพระธาตุนันทอินทร์แขวน ก่อนที่จะแต่งงานกับพ่อเลี้ยง เพราะหวังว่าคำอธิษฐานที่จะได้อยู่ร่วมกับคนรักจะสัมฤทธิ์ผล แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงการพึ่งพาสักดิ์สิทธิ์เพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอที่จะตัดทอนอำนาจใด ๆ ได้เลย และในตอนจบของเรื่องก็แสดงให้เห็นว่า “เจ้าจันท” เป็นเพียงขัตติยนารีชาติเชื้อ หรือเป็นเจ้านางที่มีสายเลือดเป็นชนชั้นสูงเท่านั้น ไม่ใช่ขัตติยนารีแห่งแผ่นดิน ผู้มีบทบาทในการต่อรองอำนาจทางการเมืองการปกครองกับเมืองใต้ ดังจะเห็นได้จากการบรรยายเกี่ยวกับภาพลักษณ์ความงามภายนอกของเจ้านางที่อรชรอ่อนแอ หรือความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกที่อ่อนไหวไปตามสิ่งแวดล้อมภายนอก ล้วนตอกย้ำภาพของความอ่อนแอของล้านนา ผ่านตัวละคร “เจ้าจันท” ที่ไม่สามารถต้านทานอุดมการณ์อำนาจส่วนกลางได้เลย ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์กลวิธีที่ใช้ภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เจ้านางชั้นสูงล้านนาในตัวบทนวนิยายเรื่องอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับการสะท้อนช่วงเวลาอิงประวัติศาสตร์ล้านนา เช่น นวนิยายเรื่องรากนครา ทพพัน 1902 เวียงแวนฟ้า และนวนิยายเรื่องหนึ่งฟ้าดินเดียว ผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงบริบททางสังคม การเมือง ประวัติศาสตร์ และความเป็นยุค

สมัยในเรื่องเล่า ตลอดจนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาย หญิง ซึ่งนำไปสู่การนิยามเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับ “ความเป็นเจ้า” ของผู้หญิงล้านนาที่มีความแตกต่างกันด้านชาติพันธุ์ ชาติกำเนิด และระดับนัยสำคัญของอำนาจที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

เอกสารอ้างอิง

- บัวริน วังศิริ. (2556). ภาพแทนล้านนาในสายตาคนนอก (สยาม/ไทย) และการโต้กลับมายาภาพของนักเขียนพื้นถิ่น. *มนุษยศาสตร์สาร*, 14 (1), 1-37.
- มาลา คำจันทร์. (2558). *เจ้าจันทร์พมทอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน*. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.
- วรพงศ์ ไชยฤกษ์. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ : มุมมองใหม่ในการวิจัยทางภาษาไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 8 (1), 135-162.
- สุนทร ค่ายอด และ สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. (2559). อุดมการณ์ล้านนานิยม ในวรรณกรรมของนักเขียนภาคเหนือ. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 4 (2), 52-61.
- ศิริพร รักดีผาสุข. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์ และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. London : Longman.
- May, J. L. (2002). *Pragmatic an Introduction*. (2nd ed). USA : Balkwell Publicshers.